

**ՆԻԿՈԼԱՅ ԼԵՈՆԻԴԻ
ՍԼԱՆԻՄՍԿԻ**

երաժշտագետ, ԱՄՆ՝ ԲՈՍՏՈՆ

**ՏԱԹԵՎԻԿ ԳՐԻԳՈՐԻ
ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ**

*Անգլերենից՝ հայերեն թարգմանություն
Արամ Խաչատրյանի տուն-թանգարանի ավագ գիտաշխատող
E-mail: grigoryantv@rambler.ru*

ԵՊԿ «Երաժշտական Հայաստան» ամսագրի Խմբագրական խորհրդի անդամ Գոհար Կառլենի Շագոյանի երաշխավորությամբ և ընդունվել տպագրության՝ 11.12.2018 թ. ներկայացրել է հեղինակը՝ 15.10.2018 թ.

Արամ Խաչատրյան. «Ստեղծագործական արիության և ոգեշնչման մասին» (հոդվածի մեկնաբանությունն ըստ Նիկոլայ Սլոնիմսկու)

Ամերիկացի երաժշտագետ, կոմպոզիտոր, բառարանագիր, դիրիժոր, XX դարի սկզբի դասական երաժշտության առաջամարտիկ Նիկոլայ Լեոնիդի Սլոնիմսկին ծնվել է 1894 թ. Ռուսաստանում՝ հրեա տնտեսագետի ընտանիքում: Կյանքի մեծ մասն ապրել և ստեղծագործել է ծննդավայրից հեռու՝ գլխավորապես ԱՄՆ-ում: Այստեղ տարիներ շարունակ համագործակցել է Բոստոնի սիմֆոնիկ նվագախմբի դիրիժոր Սերգեյ Կուսկիցկու հետ: Այնուհետև հիմնադրել և ղեկավարել է Բոստոնի կամերային նվագախումբը: Նրա դիրիժորական գործունեության շնորհիվ համաշխարհային ճանաչում են ձեռք բերել այնպիսի կոմպոզիտորներ, ինչպիսիք են Էդգար Վարեսը, Չարլզ Այվզը, Յենի Քոուելը և այլն:

Անգնահատելի է Ն. Սլոնիմսկու ավանդը երաժշտագիտության և բառարանագրության բնագավառում: Նա հեղինակել է ժամանակակից դասական երաժշտությանը (դրանում նաև սովետական) վերաբերող բազմաթիվ հոդվածներ, աշխատություններ, բառարաններ («Բացարձակ լսողություն. կյանքի պատմություն», «Երաժշտությունը 1900-ից ի վեր», «Գրառումներ երաժշտության մասին» (4 հատոր), «Երաժշտական լուսանկարների բառարան. քննադատական հարծակրումներ կոմպոզիտորների վրա՝ սկսած Բեթհովենի ժամանակներից», «Բեյքերի XX դ. դասական երաժիշտների կենսագրական բառարան» և այլն): Մեծ է Սլոնիմսկու դերը նաև ռուսական, հատկապես սովետական շրջանի երաժիշտների ուսումնասիրության և տարածման գործում: Նրա գրչին են պատկանում ռուսական ռոմանսների մեծաքանակ էկվիռիթմիկ թարգմանություններ անգլերեն լեզվով (հատվածներ «Գլինկայից մինչև Շոստակովիչ վոկալ ստեղծագործություններ» եռահատոր աշխատությունից), կոմպոզիտոր Ալեքսանդր Գրեչանինովի հուշագրության թարգմանությունը և այլն:

1950-ական թվականների սկզբին, հատկապես Իոսիֆ Ստալինի մահվանից հետո (1953 թ. մարտ), ԽՍՀՄ-ում տեղի են ունենում համակարգային փոփոխություններ: Սկսվում են հարցականի տակ դրվել «ստալինյան սոցռեալիզմի» սկզբունքները՝ հարթակ ստեղծելով նոր շրջանի համար, որը պայմանականորեն անվանվեց «Խրուշչովյան ձնհալ կամ հալոցք»: Այս համատեքստում 1953 թ. «Սովետական մուզիկա» ամսագրի 11-րդ համարում լույս է տեսնում Արամ Խաչատրյանի «Ստեղծագործական արիության և ոգեշնչման մասին» (1. էջ 33-42) հոդվածը, որը բուռն արձագանք է գտնում երկու հակադիր բևեռներում՝ ամերիկյան և սովետական մամուլում: Մի կողմից (ամերիկյան) այն ստանում է քաղաքականացված, հեղափոխական նկարագիր, մյուս կողմից (սովետական)՝ ապաքաղաքական, անգաղափարական:

Ահա ամերիկյան դիրքերից ներկայանում է Ն. Սլոնիմսկին, երբ 1954 թ. «Սաթրդեյ ռեվյու» ամսագրում տպագրում է «Նոր եղանակ սովետական երաժշտության մեջ»* հոդվածը**: Երաժշտագետը մանրագնին վերլուծության է ենթարկում Ա. Խաչատրյանի վերոհիշյալ հոդվածը: Այն համարում է նոր, հեղափոխական խոսք սովետական երաժշտության բնագավառում՝ ուղղված «ժողովրդական քաղաքականության» դեմ: Ըստ նրա՝ Ա. Խաչատրյանը տալիս է 1948-ին իր դեմ ուղղված մեղադրականի (4) պատասխանը: Այս պատասխանը Ն. Սլոնիմսկին ազատության կոչ է համարում՝ ակնկալելով դրա հաղթանակը:

ՏԱԹԵՎԻԿ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

* Ավելի ուշ տվյալ հոդվածն ընդգրկվեց Ն. Սլոնիմսկու «Գրառումներ երաժշտության մասին» քառահատոր աշխատության «Ռուսական և սովետական երաժշտությունը և կոմպոզիտորները» հատորյակում (հատոր 2):

** 1948 թ. փետրվարի 10-ին ԽՄԿԿ Կենտրոնական կոմիտեի որոշմամբ Արամ Խաչատրյանը մի շարք այլ սովետական առաջադեմ կոմպոզիտորների հետ (Գ. Շոստակովիչ, Ս. Պրոկոֆև, Ն. Մյասկովսկի, Յ. Շապոռին և այլն) համարվեց հակաազգային և ֆորմալիստական միտումներին հավատարիմ գործիչ:

ԵՐԱԺՇՏԱԳՐԱՍԿԱՆ ԹՄՐԳՄԱՆՉՈՒԹՅՈՒՆ (անգլ.-հայ. լեզուներ) - պատմավավերագրություն

Նոր եղանակ սովետական երաժշտության մեջ

Հեղինակ՝ Ն. Սյունիսկի
Թարգմ.՝ Տ. Գրիգորյան

Հանգուցյալ Անդրեյ Շդանովի ձևավորած գեղագիտական դաժան որոշումների ներքո ճնշված վեց երկարատև տարիներ անց սովետական կոմպոզիտորներն սկսեցին իրական անկախության նշաններ ցուցաբերել: Ա. Շդանովի տխրահռչակ «օրիտեր դիկտա»-ները* մարմնավորվեցին Կենտրոնական կոմիտեի համամիութենական կոմունիստական կուսակցության 1948 թ. փետրվարի 10-ի վճռում և երկար ժամանակ իրենց «արդյունավետ» ազդեցությունն ունեցան ԽՍՀՄ երաժշտական ստեղծագործությունների վրա: Վերջերս, այնուամենայնիվ, սովետական երաժիշտները հանդգնեցին վերանայել Ա. Շդանովի գեղագիտությունը: Այժմ վեր է հառնում անկախության ամենավճռական հռչակագիրը՝ սկիզբ առնելով Ա. Խաչատրյանի կողմից Ա. Շդանովի քաղաքականության դեմ ուղղակի հարձակման տեսքով՝ իր՝ «Ստեղծագործական արիության և ոգեշնչման մասին» հոդվածով, որը ներկայացվեց «Սովետական մուզիկա»-ի 1953 թ. նոյեմբերի համաժամարում:

Ա. Խաչատրյանը սովետական կոմպոզիտորներից մեկն էր, որը 1948թ. վճռով ճանաչվեց «ֆորմալիստական և հակաազգային շարժմանը» հավատարիմ, որը կիրառում է «ատոնալություն, դիստոնանս, դիսհարմոնիա և հնչյունի նյարդապաթոլոգիական կուտակումներ, որոնք երաժշտությունը վերածում են կակոֆոնիայի»: Բացի այդ, Ա. Խաչատրյանը հատկապես մեղադրվում էր անփութության մեջ, որպես Խորհրդային կոմպոզիտորների միության ղեկավար կոմիտեի նախագահ:

Իր հոդվածում Ա. Խաչատրյանը զգուշանում է՝ խուսափելով հետահայաց ինքնաարդարացումից: Նա հավատարմորեն մեջբերում է Ա. Շդանովի խոսքերը. «Նորը պետք է ավելի լավը լինի, քան հինն է, հակառակ դեպքում անիմաստ կլինի»: Նա, կարծես թե, վերահաստատում է իր վստահությունը 1948 թ. երաժշտական քաղաքականության իրավացիության նկատմամբ: Իր հոդվածի «կրակոցն» ուղղում է Ա. Շդանովի քաղաքականությունը կիրառող երկու չարաբաստիկ հաստատությունների՝ Սովետական կոմպոզիտորների միության և Գեղարվեստի կոմիտեի կողմը: Ա. Խաչատրյանը մարտահրավեր է նետում այս կազմակերպությունների պաշտոնատար անձանց. «Ես մեղադրում եմ»:

Մեղադրանքներն են՝ վարչական բյուրոկրատիա, շողոքորթություն, երկչոտություն, միջակություն և երևակայության բացակայություն:

* Լատ. obiter dictum արտահայտությունն է, որը իրավաբանական տերմին է: Նշ. է՝ դատավորի կարծիք, որը իրավական բնույթ չի կրում կամ ոչ պաշտոնական կարծիք:

Խնդրի խաչատրյանական լուծումը պարզ է. «Թողնեք կոմպոզիտորները գրեն այնպիսի երաժշտություն, ինչպիսին կամենում են»: Սա, իհարկե, լիովին կատեցնում է Ա. Շդանովի կողմից սովետական երաժշտության շուրջ հաստատված բոլոր գաղափարական վերահսկողությունները: Ակնհայտորեն ընդվզելով գործադիր իշխանության դեմ՝ Ա. Խաչատրյանը հերքում է այն հիմնական գաղափարը, որ կոմպոզիտորներին պետք է «ասել», թե ինչ և ինչպես ստեղծագործել: Նկատի ունենալով սովետական երաժշտական մթնոլորտն՝ ըսկրած 1948 թ.-ից, սա հեղափոխական առաջարկ է:

Ինչպես բոլոր հեղափոխությունները՝ մեծ ու փոքր, քաղաքական և գեղարվեստական, Մոսկվայում երաժշտական ապստամբությունը հանկարծակի չէր:

Այն պատկերացումը, որ Ստալինի մահը ազատական գաղափարներ տարածեց սովետական երաժշտության ասպարեզում (ինչպես այն կարող էր լինել այլ արվեստների դեպքում) հորս է ցնդում սովետական երաժշտական մամուլի մանրագնի ուսումնասիրությանը:

Փաստացի, Ա. Խաչատրյանի կողմից բարձրացված յուրաքանչյուր հարց կանխատեսվել էր մինչև Ստալինի մահը՝ 1953 թ. մարտ ամիսը՝ «Սովետական մուզիկա» ամսագրում լույս տեսած հատուկ հոդվածներում:

Դմիտրի Կարալևսկին իր՝ «Երաժշտական վարպետություն» հոդվածում (1952 թ. մարտ) հորդորում է Սովետական կոմպոզիտորների միությանը չչփոթել կոմպոզիցիայի հաստատուն տեխնիկան ֆորմալիզմի հետ և չհանդուրժել ֆորմալիստական միտումների դեմ ուղղված պայքարի պատրվակով տեխնիկական պահանջների իջեցումը: Ամսագրի 1952 թ. համարում Դմիտրի Շոստակովիչը կասկածի տակ է առնում դիստոնանների բացարձակ արգելքը. «Կյանքը մշտապես նոր խնդիրներ է առաջացնում և ստեղծագործական նորարարություն է պահանջում սովետական երաժիշտներից ... Եթե ստեղծագործության որոշակի պահը խիստ դիստոնանս է պահանջում, ապա ունկնդիրը կրնակալի այն, ինչպես հարկն է»:

Երեք հաջորդական համարներում (1953 թ. հունվար, փետրվար, մարտ) «Սովետական մուզիկա»-ն գրոհում է 1948-ից հետո ձևավորված երաժշտական կազմակերպությունների աճող բյուրոկրատիան. «Սովետական կոմպոզիտորների միության ինքնագոհ դեկավարությունը, ինչպես նաև մեր այն երաժշտագետները, որոնք պատրաստ են թողություն տալ այս ստեղծագործությունների աղքատիկ գեղարվեստական որակին նրանց բովանդակության այժմեականության և կոմպոզիտորի «լավ մտադրությունների» պատճառով, «արջի ծառայություն» են մատուցում սովետական երաժշտությանը»:

(Ըստ Իվան Կոիլովի առակի, «արջի ծառայությունը» հաճոյակատար հիմարության արարք է, որտեղ տիրոջ քունը հսկող արջը վիթխարի ժայռով խփում է նրա ճակատին՝ նրան անհանգստացնող ճանճին սպանելու համար):

1953 թ. փետրվարի համարից. «Ցավոք, Գեղարվեստի կոմիտեն և Սովետական կոմպոզիտորների միու-

թյունը դեռևս չեն հաղթահարել ստեղծագործական առաջնորդության բյուրոկրատական մեթոդները: Մանր առարկաների շուրջ ծավալվող լարվածությունների հետևանքով տեղի ունեցող աղմկոտ նիստերը տենդային գործունեության պատրանք են ստեղծում: Մեկ տարվա ընթացքում Սովետական կոմպոզիտորների միության օպերայի կոմիտեն հավաքել և տաղտկալի միապաղաղությամբ քննարկել է մոտ վաթսուն անուն սովետական օպերաների երկար ցուցակը: Մինչդեռ օպերայի կոմիտեի անդամները, Սովետական կոմպոզիտորների միության քարտուղար Դ. Կարալևսկու գլխավորությամբ, շատ լավ գիտեն, որ վերոհիշյալ օպերաների մեծ մասը գոյություն չունեն և օգտագործվում են զուտ հաշվապահական նպատակներով»:

1953 թ. հոկտեմբերին «Սովետական մուզիկա»-ն մի ծաղրանկար հրատարակեց՝ ներկայացնելով իր

Ա. Խաչատրյանի լուսանկարը արտատպում ենթ Saturday Review, 1953-ին. լույս տեսած սույն հոդվածից (2.)

"Rubber Stamp Composer," sitting on "Blueprint for Symphony No. 2," types an "Inter-office Memorandum."

Երախտապարտ ազգից մրցանակներ վաստակած, Իր ոգեշնչմամբ համընդհանուր հիացմունքով պարզևատրված, Կոմպոզիտոր է նա: Այժմ մահվան սոնատներ թողնելով, Նոտագրելու փոխարեն տպագրելով, Թողնում է կապույտը, կանաչը, կարմիրը դրոշմելով: Իր ներկա երաժշտական մտահոգությունը Պարզապես բյուրոկրատական բանաբաղություն է: Երաժշտությունը տպագրական մեքենայի վրա մեքենագրող սովետական կոմպոզիտորի: Հետևյալ պոեմը կցված էր զծանկարին:

է կազմում, ժամանակ առ ժամանակ սխալ է մեկնաբանվում թեթևամիտ «հարմարվողականություն» ("adaptationism") դիրքերից գործող որոշ երաժշտական գործիչների կողմից: Քիչ գործեր չեն ստեղծվել այստեղ, որոնք նախատեսված են եղել բավարարելու հանրային ճաշակի «միջին թվաբանականը», ստեղծագործություններ, որոնցում կոմպոզիտորը, կորցնելով իր ստեղծագործական անհատականությունը, կաղապարում է իրեն գորշ, տափակ երաժշտական դարձվածաբանությամբ: Մակայն հասարակությունը մերժում է բանեցրած ապրանքը: Նրանք մեզնից պահանջում են արվեստ, որը նոր է, թարմ, գեղեցիկ, գրավիչ և ոգեշնչված...»:

Ա. Խաչատրյանի

յանի հոդվածը, որը հայտնվեց «Սովետական մուզիկա»-ի հաջորդ համարում, ծաղրանկարի և պոեմի դիպեկտիկական համագումարն էր՝ ծաղրելով «կոմպոզիտոր-բյուրոկրատի» նոր կերպարը: Այն հայտարարեց այն չհրատարակվեց որպես ինքնաարտահայտություն:

Երբ այսպիսի վիճելի հարցեր են բարձրացվում սովետական մամուլում, խմբագիրները, սովորաբար, ապահովագրում են իրենց՝ հոդվածին կցելով հետևյալ իմաստալից ծանոթագրությունը. «Այս հոդվածը հրատարակվում է քննարկման կարգով»: Ոչ մի նման ծանոթագրություն չէր ուղեկցում Ա. Խաչատրյանի հոդվածը: Ուստի ենթադրվում է, որ հոդվածը քաղաքականացված է:

Սովետական շատ երաժիշտների պես Ա. Խաչատրյանը գրում է սահուն և պարզ: Մակայն սովետական արձակը գլխավորապես աչքի է ընկնում կրկնողությամբ, գերառատ կլիշեներով, տարբեր ավելորդություններով, որոնք ընթերցանությունը դարձնում են ճոռոմ, իսկ ավարտուն թարգմանությունը հանգեցնում ոչնչի: Ա. Խաչատրյանի հոդվածն ունի այն բոլոր հատկանիշները, որոնցից հետևյալ պարբերությունը, բառացի թարգմանության դեպքում, օրինակ է հանդիսանում.

«Ամեն կերպ բավարարել ժողովրդի շարունակ աճող հոգևոր պահանջները: Այս վսեմ նպատակը, որը սովետական գաղափարախոսության հիմնական մասն

Այսպես Ա. Խաչատրյանը արձանագրում է այն փաստը, որ հայտնի է ոչ միայն սովետական կոմպոզիտորներին, այլև սովետական մամուլի ցանկացած ընթերցողի, որ միջակ երաժիշտները կարևոր դիրքեր են սպասելու իրենց համար և կատարվել են իրենց ստեղծագործությունները՝ գրված պարզ երաժշտական գրելաճանով սովետական հայրենասիրական թեմաներով:

«Քանիցս ենք լսել մեծաքանակ կատարողներ պահանջող, ճոռոմ երաժշտական վակուում ներկայացնող «մոնումենտալ» ստեղծագործություններ՝ կարևոր «ռեալիստական» թեմայով՝ ներկայացված ծրագրային ենթավերնագրում: Որքան հաճախ ենք պատրաստ եղել անտեսելու նման ստեղծագործության ակնհայտ սխալները միայն այն պատճառով, որ այն պիտակավորվել է հայրենիքի հանդեպ մեծ սիրո, հանուն խաղաղության պայքարի, ազգերի միջև բարեկամության թեմայով»:

Ա. Տիգանովը սովետական կոմպոզիտորներին կոչ էր անում վերադառնալ ռուսական դասականներին. Ա. Խաչատրյանն էլ հիշեցնում է, որ դասականներն էլ եղել են իրենց ժամանակի մոդեռնիստները. Բախը, Բեթհովենը, Գլինկան, Մուսորգսկին, Չայկովսկին՝ բոլորը նորարարներ են եղել արվեստում:

«Նրանք նոր ուղիներ հարթեցին ժողովրդին ծառա-

Ա. Խ ա չ ա տ ր յ ա ն ի 115 - ա մ յ ա կ ի ն

յելու ուղղությամբ՝ արձագանքելով վսեմ ոգեշնչմամբ ապրելու իրականության պահանջներին»:

Այսպիսին է Ա. Խաչատրյանի հողվածի դրույթը: Լի- նելով լավ դիպելկոսի՝ նա իր մեկնաբանությունը իրա- կանացնում է հակադրությունների միջոցով. «Որոշ երա- ժրչտական անհատներ սխալ են ըմբռնում նորարարու- թյան էությունը, ինչը բավականին կարևոր է առաջա- դեմ արվեստի զարգացման համար: Նրանք նորարա- րությունը շփոթում են «յուրահատուկ նորույթի» հե- տապնդման հետ՝ բնորոշ օտարերկրյա կոմպոզիտոր – ֆորմալիստների ստեղծագործական փորձերին: Այս- պիսի «նորարարությունը» խորապես հակասում է մեզ, և մենք պատրաստ ենք անսասան էներգիայով պայքարել նման ֆորմալիստական երաժշտաստեղծ- ման դեմ»:

Խտրականության կարգով Ա. Խաչատրյանը սկսում է Գ. Շոստակովիչի և Ս. Պրոկոֆևի եռանդուն պաշտ- պանությունը՝ նրանց հռչակելով որպես իրական սովե- տական արվեստագետներ և հանձարեղ նորարարներ:

«Ս. Պրոկոֆևի և Գ. Շոստակովիչի նշանակալից ստեղծագործությունները գեղարվեստական մեծ ուժով արտացոլում են հեղափոխական էներգիայով հագեցած մեր եռանդուն իրականության պատկերները: Հեղափո- խական իրականության բաբախյունը ես զգում եմ նույ- նիսկ այնպիսի ստեղծագործություններում, ինչպիսիք են Ս. Պրոկոֆևի «Ալեքսանդր Նևսկի» կանտատը, որը հետ է վերադառնում ռուս ժողովրդի հեռավոր անցյալ...»:

Ա. Խաչատրյանն ավարտում է Ս. Պրոկոֆևի իր ներբողը՝ կոչ անելով երիտասարդ կոմպոզիտորներին հետևել նրա անգիջում և համարձակ տեսլականներին: Նա անբարեհաճ զուգահեռներ է անցկացնում որոշ սո- վետական նոր կոմպոզիտորների՝ «ադապտացիո- նիստների» միջև՝ զուրկ ստեղծագործական խիզախու- թյունից, ինչպիսին ուներ Ս. Պրոկոֆևը:

Ա. Խաչատրյանի երկարատև հետախուզության զագաթնակետը մեղադրանքն է՝ ուղղված անձարակ երաժշտական բյուրոների դեմ և կոչն ազատության:

«Ինձ թվում է, որ ժամանակն է եկել վերանայելու մեր կոմպոզիտորների շուրջ հաստատված հաստատու- թենական հովանավորության համակարգը: Ստեղծա- գործական խնդիրը չի կարող լուծվել վարչական և բյու- րոկրատական մեթոդներով: Առավել վստահեք արվես- տագետին, և նա մեր կյանքի ստեղծագործական խըն- դիրներին կդիմի ավելի մեծ ազատությամբ և պատաս- խանատվության զգացումով»:

Ա. Խաչատրյանը մեզ ներկայացնում է այն, ինչ իրականում տեղի է ունենում Մոսկվայի և Սովետական Ռուսաստանի այլ բյուրոկրատական երաժշտական հաստատություններում:

«Առկա «հովանավորչական» համակարգի ներքո կոմպոզիտորն ազատվում է ամեն տեսակ պատասխա- նատվությունից: Երբ նա իր ստեղծագործությունը բերում է երաժշտական կազմակերպություն, յուրաքանչյուր պաշտոնավոր իր պարտքն է համարում «խորհրդատ- վություն» առաջարկել, «բարեփոխություն» հուշել մե- դեղու կամ ռիթմի առումով, ուղղել հարմոնիան: Կարճ ասած նա իր ստեղծագործությունը լիովին վերափոխե-

լու «ուղեցույցներ» է ստանում: Որքան էլ տարօրինակ կարող է թվալ, կան կոմպոզիտորներ, ովքեր համաձայն են այս բոլոր փոփոխություններին: Նրանք հրաժարվում են իրենց ամենաարժեքավոր գաղափարներից, որի շուրջ այդքան տքնաջան աշխատանք են տարել, և պնդում են իրենց ստեղծածը ինչպես վարսահարդարի մարիոնե- տի»:

Այնուհետև Ա. Խաչատրյանը կրկնում է իր կոչը. «Կարիք չկա հովանավորչության: Թողե՛ք խիզախենք և մեր լավագույն կոմպոզիտորներին վստահենք օպե- րաների և այլ ստեղծագործությունների ստեղծումը ...: Մեր երաժշտական հաստատությունները պետք է դա- դարեցնեն իրենց չնչին վերահսկողությունը...: Մեր երաժշտական բյուրոների ծառայության շրջանակնե- րում Սովետական կոմպոզիտորների միությունը իրա- վունք չունի ստանձնելու անսխալ գնահատողի դերը: Կոմպոզիտորների միության ներսում նոր ստեղծագոր- ծությունների քննարկումը պետք է լինի կարծիքների ազատ փոխանակման բնույթի...: Ես նույնիսկ ենթա- դրում եմ, որ Կոմպոզիտորների միության կողմից մերժ- ված որոշ ստեղծագործություններ կարող են, այնուամե- նայնիվ, հրատարակվել և կատարվել: Կյանքն ինքնին կշտկի նախնական գնահատականը, եթե այն եղել է սխալական կամ մասնակի»:

Ա. Խաչատրյանի հողվածը հիշեցնում է 1932 թ. ապ- րիլը, երբ սովետական կոմպոզիտորները ընդվզեցին Պրոլետարական երաժիշտների ասոցիացիայի դեմ, որը տարիներ շարունակ ոչ պաշտոնական իշխանու- թյուն էր վարում: Այդժամ Սովետական իշխանությունը պարզապես լուծարեց ինքնակոչ պրոլետարական խըմ- բավորումը, և սովետական կոմպոզիտորներին տրվեց ազատություն ստեղծագործելու, ինչպես իրենք են կա- մենում և ոչ թե միանգամյա քայլերգեր, ինչն իրենցից պահանջում էին պրոլետարական երաժիշտները: Ճո- ճանակը ևս մեկ անգամ օրորվեց 1936թ., երբ Գ. Շոս- տակովիչի վրա հարձակվեցին «Պրավդա»-ի հայտնի հողվածում: Երեք տարի անց նա վերադարձվեց աս- պարեզ: Սակայն «Պրավդա»-ի հողվածը վերհիշեց Ա. Ժդանովը 1948 թ. վճռում և հաստատեց որպես երաժրչտական քաղաքականության ճշմարիտ արտա- հայտություն:

Հարձակումների այս կրկնությունից կարելի է շըր- ջանների տեսություն կազմել:

Սովետական երաժշտական մտքի վերահսկողու- թյունը կարծես թե մեղմանում է: Շուտով կոմպոզիտոր- ները կրկին կստեղծագործեն ինչպես կամենում են: Մինչև է՛րբ: Շրջանների տեսությունը մոտ չորս տարի տևող բարեհաճության էտապ կարող է պարզել: Կամ էլ, սովետական գեղագիտության հետադիմական ուժե- րը վերջապես կարող են հրաժարվել պայքարից՝ ռու- սական երաժշտարվեստին հնարավորություն տալով ծաղկելու առանց խոչընդոտների:

ПРИМЕЧАНИЯ

1. Попова И. Е., Арам Хачатурян. Статьи и воспоминания., М.: Советский композитор., 1980. *Popova I. Ye., Aram Khachaturyan. Stat'i i vospominaniya., M.: Sovetskij kompozitor, 1980.*

Քանադի-բաներ. Արամ Խաչատրյան, սովետական երաժշտություն, Նիկոլայ Մոնիմսկի

Ключевые слова: Арам Хачатурян, советская музыка, Николай Слонимский

Keywords: Aram Khachaturian, soviet music, Nikolas Slonimsky

Տեղեկություններ հեղինակի մասին. ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ՏԱԹԵՎԻԿ ԳՐԻԳՈՐԻ (ծ. 9.11.1987 թ. Երևան): 1994-2003թթ. սովորել է Վահան Թեքեյանի անվան թիվ 92 միջնակարգ դպրոցում, ապա, 2003-2004թթ.՝ Վլադիմիր Մայակովսկու անվան թիվ 7 միջնակարգ դպրոցում: 2004-2008թթ. սովորել է Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի կերպարվեստի պատմության և տեսության ֆակուլտետում՝ ստանալով արվեստագիտության բակալավրի որակավորում: 2008-2010թթ. սովորել է Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի կերպարվեստի պատմության և տեսության ֆակուլտետի մագիստրատուրայում՝ ստանալով արվեստագիտության մագիստրոսի որակավորում: Մագիստրոսական թեզի թեման է՝ «Սոցեալիզմի կայացման տարիները հայ քննադատության մեջ»: 2011թ.-ից աշխատում է Արամ Խաչատրյանի տուն-թանգարանում՝ որպես ֆոնդային հաշվառման բաժնի ավագ գիտաշխատող: 2013թ.-ին մասնակցել է Ռուսիայում տեղի ունեցած «Թանգարանները և երիտասարդները» միջազգային գիտաժողովին՝ ներկայացնելով Արամ Խաչատրյանի տուն-թանգարանի կրթական ծրագրերը: 2018թ.-ին մասնակցել է Արամ Խաչատրյանի տուն-թանգարանում կայացած «Արամ Խաչատրյանը և արդի աշխարհը» միջազգային գիտաժողովին՝ հանդես գալով «Արամ Խաչատրյանի «Ստեղծագործական արիության և ոգեշնչման մասին» հոդվածի մեկնաբանությունը ամերիկյան և սովետական քննադատության համատեքստում» զեկույցով:

Сведения об авторе: ГРИГОРЯН ТАТЕВИК ГРИГОРЬЕВНА (род. 9 ноября 1987, Ереван). В 1994-2003 г. училась в средней школе № 9 им. Ваана Текеяна, затем с 2003 по 2004 г. - в средней школе №7 им. Владимира Маяковского. С 2004 по 2008 г. училась в Ереванской государственной академии изобразительных искусств на факультете истории и теории изобразительных искусств, получив квалификацию бакалавра искусствоведения. С 2008 по 2010 г. училась в магистратуре Ереванской государственной академии изобразительных искусств, получив квалификацию магистра искусствоведения. Тема магистерской диссертации - "Годы становления соцреализма в армянской критике". С 2011 года поступила на работу в Дом-музей Арама Хачатуряна в качестве научного сотрудника. В 2013г. приняла участие в международной конференции "Музеи и молодежь" в Румынии, представляя образовательные программы Дома-музея Арама Хачатуряна. В 2018 году участвовала в международной конференции "Арам Хачатурян и современный мир", проведенной в Доме-музее Арама Хачатуряна с докладом "Интерпретация статьи Арама Хачатуряна "О творческой смелости и вдохновении" в контексте американской и советской критики".

Information about the author: GRIGORYAN TATEVIK GRIGOR (born in 9.11.1987, Yerevan). 1994-2003 she studied at the Secondary School № 92 after Vahan Tekeyan, then from 2003 to 2004 at the Secondary School № 7 after Vladimir Mayakovski. From 2004 to 2008 studied at the Yerevan State Academy of Fine Arts, Faculty of History and Theory of Fine Arts, receiving a Bachelor Degree in Art History. From 2008 to 2010 he studied at the Yerevan State Academy of Fine Arts, Faculty of History and Theory of Fine Arts, receiving Master Degree in Art History. The topic of the master thesis was "The Years of Socrelizm in Armenian Criticism". Since 2011 she works at Aram Khachaturian Museum as a Senior Researcher. In 2013 participated at the International Conference "Museums and Youth" in Romania, presenting the educational programs of Aram Khachaturian Museum. In 2018 participated at the International Conference "Aram Khachaturian and the Contemporary World" held at Aram Khachaturian Museum with a report titled "The interpretation of Aram Khachaturian's Article "On Creative Boldness and Inspiration" in the Context of American and Soviet Criticism".

Րեզյումե

Американский музыковед Николай Леонидович Слонимский. - *Статья Арама Хачатуряна "О творческой смелости и вдохновении". Перевод с английского на армянский язык старшего научного сотрудника Дома-музея Арама Хачатуряна Татевик Григорьевны Григорян.*

В работе представлена интерпретация американского музыковеда Николая Слонимского статьи Арама Хачатуряна "О творческой смелости и вдохновении", опубликованной в 1953 году в журнале "Советская музыка".

Summary

American musicologist *Nicolas Slonimsky*. - *Aram Khachaturian's article "On Creative Boldness and Inspiration"*. Translated from english to armenian language: Senior Researcher of Aram Khachaturian Museum *Tatevik Grigor Grigoryan*. - *"Nicolas Slonimsky about Aram Khachaturian's article "On Creative Boldness and Inspiration"*.

In this work is presented the interpretation of the American musicologist *Nicolas Slonimsky* about Aram Khachaturian's article "On Creative Boldness and Inspiration" published in the journal "Sovetskaya musica" in 1953.